29/03/2023

Το ελληνικό μελόδραμα και η επανάσταση του 1821

/ Γνώμες

Γράφει ο Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού

Ο κατεξοχήν συνθέτης που συνέδεσε το ελληνικό μελόδραμα (όπερα) με την Επανάσταση του ΄21 είναι ο Παύλος Καρρέρ, ο οποίος γεννήθηκε στη Ζάκυνθο το 1829 και πέθανε στον ίδιο τόπο το 1896. Ανήκει στην κατηγορία εκείνων των δημιουργών -όχι και τόσο πολλών-, οι οποίοι αναγνωρίστηκαν εν ζωή και απήλαυσαν μεγάλη εκτίμηση και θαυμασμό από τους συγχρόνους τους.

Ο Παύλος Καρρέρ υπήρξε σπουδαία μουσική προσωπικότητα. Του απέδωσαν τον χαρακτηρισμό του «συνθέτη της επανάστασης του 1821» και του «προδρόμου της εθνικής μας μουσικής». Του δόθηκε η δυνατότητα να ταξιδέψει πολύ και να λάβει

μία πλούσια μουσική παιδεία. Συνέθεσε όπερες αλλά και μεμονωμένα τραγούδια, με γνωστότερο τον «Γέροδήμο», το οποίο τον έκανε αγαπητό σε όλα τα κοινωνικά στρώματα της τότε ελληνικής κοινωνίας. Το τραγούδι αυτό εντάχθηκε αργότερα στην περίφημη όπερά του «Μάρκος Μπότσαρης».

Η ιερά πόλις του Μεσολογγίου μπορεί να καυχάται πως έδωσε στην όπερα αυτή το πρώτο έναυσμα, την πρώτη έμπνευση. Το 1842, λίγο πριν ο μικρός Παύλος φύγει με τον θείο του για την Ευρώπη, προκειμένου να σπουδάσει στο Παρισινό Λύκειο, πέρασαν από το Μεσολόγγι και παραβρέθηκαν σε ένα πανηγύρι. Τόση εντύπωση έκαναν οι εικόνες και οι ήχοι του πανηγυριού στον μελλοντικό διάσημο συνθέτη Παύλο Καρρέρ, ώστε παρέμειναν ανεξίτηλα στη μνήμη του και γέννησαν το έργο «Μάρκος Μπότσαρης», το οποίο αποτέλεσε πηγή πατριωτισμού και ενθουσιασμού έως και πολύ αργότερα από τον θάνατό του.

Όπως αναφέρει ο ίδιος στα απομνημονεύματά του, δεν μπόρεσε να ξεχάσει ποτέ εκείνο το ξωκλήσι και τους μαζεμένους χωρικούς, άνδρες και γυναίκες, ντυμένες με την Ελληνική ενδυμασία. Λόγω του μεγέθους του μικρού ναϋδρίου, οι περισσότεροι είχαν συγκεντρωθεί γύρω απ΄ αυτό, έξω, στο δάσος, ακούγοντας τη λειτουργία με βαθιά κατάνυξη. Τη στιγμή της υψώσεως των Αχράντων Μυστηρίων στη θύρα του ξωκλησιού, και ενώ όλοι ήταν γονατισμένοι κάτω από πελώρια δέντρα, ο μικρός Καρρέρ δέχτηκε για πρώτη φορά την επίσκεψη της έννοιας του μεγαλείου, η οποία δεν τον εγκατέλειψε ούτε μετά από 17 έτη, όταν μελοποιούσε τον «Μάρκο Μπότσαρη». Πάνω σε αυτή τη σκηνή στηρίχτηκε το φινάλε της πρώτης πράξης που αφορούσε τον όρκο στην Αγία λαύρα των Καλαβρύτων από τον αείμνηστο Παλαιών Πατρών Γερμανό.

Ο «Μάρκος Μπότσαρης» ήταν γραμμένος σε τέσσερις πράξεις, σε στίχους του ιταλού ποιητή Τζιοβάνι Κατσιαλούπι, στην ελληνική μετάφραση του Ιωσήφ Σαπίου. Παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην Πάτρα στις 30 Απριλίου του 1861. Η επίσημη Εκκλησία δεν καλοδέχτηκε το έργο και αντέδρασε λυσσαλέα, υπό την καθοδήγηση του αρχιεπισκόπου Μισαήλ. Παρόλα αυτά, ήταν τέτοια η απήχηση του έργου αυτού, ώστε το 1866, κατά τη διάρκεια της κρητικής επανάστασης, έγινε αιτία να δημιουργηθούν στρατιές Ελλήνων εθελοντών πολεμιστών.

Η απήχηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να ασχοληθεί ο Παύλος Καρρέρ ιδιαίτερα με το πατριωτικό αίσθημα. Ακολούθησε η μονόπρακτη όπερα «Δέσπω» η οποία ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 1875. Αφορμή για τη σύνθεσή της απετέλεσε η έναρξη λειτουργίας του Ωδείου Αθηνών κατά το ίδιο έτος και η συνεπακόλουθη προθυμοποίηση του μουσουργού να συνδράμει με το έργο του στην ανάπτυξη και τη διδασκαλία του ελληνικού μελοδράματος στο αρτισύστατο ίδρυμα. Ο Καρρέρ επέλεξε προς μελοποίηση τη δραματική πράξη «Ο ηρωικός θάνατος της Δέσπως

και των νυφάδων της εις τον πύργον του Δημουλά» του επίσης Επτανήσιου καθηγητή υποκριτικής του Ωδείου, Κερκυραίου Αντωνίου Μανούσου (1822-1903

Πέραν αυτών των δύο μεγάλων έργων, συνέθεσε αρκετά τραγούδια εμπνευσμένα από την Ελλάδα και την ιστορία της, με αποκορύφωμα τον περίφημο «Γεροδήμο» του ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Το τραγούδι αυτό επέτυχε μία αξιοθαύμαστη ισορροπία μεταξύ απλότητας και τεχνικής αρτιότητας, με αποτέλεσμα να αγαπηθεί από τον απλό λαό αλλά και να εκτιμηθεί ανεπιφύλακτα από μεγάλους συνθέτες όπως ο Καλομοίρης και ο Σκαλκώτας. Γνώρισε αλλεπάλληλες ηχογραφήσεις, όταν βεβαίως είχε καθιερωθεί η δισκογραφία. Έφτασε να ηχογραφηθεί στη Νέα Υόρκη το 1923 από τον σπουδαίο λυρικό τραγουδιστή Κωνσταντίνο Πετρόπουλο και στο Βερολίνο το 1929 από τον διάσημο λυρικό καλλιτέχνη Κώστα Μυλωνά, ο οποίος ήταν εξαιρετικά δημοφιλής τόσο στο Βερολίνο όσο και στο Άμστερνταμ. Το τραγούδι συνέχισε να ηχογραφείται μέχρι και τις μέρες μας από σπουδαίους λυρικούς σύγχρονους τραγουδιστές όπως ο Μάριος Φραγκούλης και ο Βαγγέλης Χατζησίμος.

Το 1896, στις 7 Ιουνίου, ο Παύλος Καρρέρ έφυγε από τη ζωή, μη μπορώντας να ξεπεράσει το θάνατο του μοναχογιού του. Μέχρι και τα τελευταία χρόνια συνέχισαν να ανακαλύπτονται έργα του με χαρακτηριστικό παράδειγμα δύο όπερες με τις οποίες ο αριθμός σωζόμενων μεγάλων έργων του ανέρχονται σε επτά.

Ο διακεκριμένος μουσικολόγος Γιώργος Λεωτσάκος, στον οποίον ελληνική μουσική χρωστά πολύτιμη έρευνα και ανάδειξη σπουδαίων έργων Ελλήνων συνθετών του παρελθόντος, τοποθετεί το Παύλο Καρρέρ δίπλα στον Βέρντι των πρώτων νεανικών του χρόνων, εντοπίζοντας ομοιότητες, ως προς το ηρωικό του ύφος, με την περίφημη όπερα «Ναμπούκο».

Πηγή: pemptousia.gr